

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasilo
„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Izdavatelj in urednik:
Jakob Dimnik,
učitelj v Ljubljani.

Št. 2. Ljubljana, 16. prosinca 1894. XXXIV. leto.

Vsebina: J. Dimnik: Spisovni pouk. — J. Cepuder: Korist šolskega popisovanja. — Cesarska pesem. — Vprašanja in odgovori. — Listek. — Književnost. — Naši dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva — Listnica upravnništva. — Prošnja.

Spisovni pouk.

Uvod.

○ nobenem predmetu ljudske šole se še ni tako malo razgovarjalo in razpravljalo pri naših konferencajih in društvenih shodih ter pisalo po naših strokovnih listih, kakor o spisju in vender smem po vsej pravici poudarjati, da je spisje — ne vštrevaje veronauk — najvažnejši predmet ljudske šole. Vsi drugi predmeti so spisju podrejeni, vsi se naslanjajo nanj, ž njim so v najtesnejši zvezi. Spisje je venec vsemu pouku, glavno sredstvo duševnega razvoja in neovrgljivo spričevalo dušne zrelosti — zrelo, v katerem vidi vsak učitelj samega sebe sliko, ki predstavlja vso šolo z učiteljem vred. To je težaven predmet, ki zahteva od učitelja mnogo pedagoške izobraženosti, mnogo delavnosti in pridnosti ter mnogo dejanjskega razuma. Prav zaradi tega je spisje v ljudski šoli še precej in rad zanemarjen predmet.

Namen spisju v ljudski šoli je, da se naučé učenci svoje misli ustno in pismeno izraževati. Misli pa moremo izraževati samo tedaj, ako jih imamo. V prvi vrsti je tedaj skrbeti, da si učenci pridobé misli, iz katerih se osnuje pismeni sestavek. O kakem dovršenem spisnem slogu v ljudski šoli sicer še ne moremo govoriti, ker tu se ne gleda toliko na proizvajanje novih mislij, kolikor na to, da vedó učenci pravilno in logično napisati, kar se jim je povedalo in razložilo.

Berilo, stvarni pouk, življenje doma in v šoli, letni časi, razna opravila ljudij, cerkvene in šolske slavnosti so neizcrpni viri spisnim vajam. Razumevanje tega, kar se je čitalo, izobrazovanje govora z besednimi in stvarnimi razlagami, ponavljanje tega, kar se je čitalo, vaje v učenju na pamet so pogoji snovanji mislij pismene predstave; pravopisje in slovnica tvorita pa obliko sestavka. Kjer le jeden teh delov manjka, tam tudi pismeno izraževanje ni popolno, bodisi glede snovanja mislij ali pa oblike. Spisje nam toraj naj bolj pokaže, kako goji učitelj učni jezik in kako učenci istega razumijo.

Tako važen predmet, ki nam služi torej kot nekako merilo učnih uspehov, pač zasluži, da učitelj naj večjo pozornost nanj obrača.

Kakor znano, je za ljudsko šolo, odnosno za ljudsko šolskega učitelja predpisani učni črtež temeljni zakon za pouk. Učni črtež določi smoter, kojega si učitelj prizadevaja doseči ter razdeli učivo na posamezna šolska leta, odnosno oddelke. Dolžnost vsacega učitelja bodi, da se o učnem črteži in posebno o učnem smotru vsacega predmeta natančno pouči, da potem z mirno vestjo lahko odgovori na vprašanja: kaj in koliko moram iz tega ali onega predmeta učiti?

Poglejmo si najprej normalni učni črtež za avstrijske šole. Ta črtež nam v § 51. šolskega in učnega reda z dné 20. vel. srpana 1870. l. gledé spisovnega pouka sledeči učni smoter predpisuje:

„Po nižjih stopinjah se je učencu najprvo treba naučiti nekoliko izurjenosti v pisanji, potem pa naj po metodičnem vodilu prepisuje besede in stavke. Vajam v pisanji je tudi namen, da učenec trdno v glavi ohrani besedne oblike, katere se uporabljajo v jezikovnih vajah. Pri vseh pismenih vajah je paziti zlasti na pravopis in ločila.“

„V pismenih vajah se na srednjih stopinjah ponarejajo povesti in popisi, ki so jih učenci čitali in pripovedovali.“

„Na višjih stopinjah je od učencev po zmožnosti njihovega razuma zahtevati pisma in proste sestavke, narejene po danih osnutkih, ter seznaniti jih je z obliko in s potrebnimi deli najvažnejših opravičnih sestavkov (poslovnih spisov).“

Tega učnega črteža ne bodem na drobno razkladal, ker je na podstavi tega učnega smotra osnovan tudi učni črtež za spisje na raznovrstnih ljudskih šolah na Kranjskem (naredba visocega c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 25. kimovca 1886. l.). Namenil sem se pa, da izrazim svoje mnenje, kako je postopati učitelju, da doseže učni smoter pri spisovnem pouku v naših osemrazrednicah na podstavi sedanjega učnega črteža.

Izbral sem si pa osemrazrednice zaradi tega, ker je vsak razred ob jednom tudi šolsko leto in si potem na podstavi tega zahteve za manjrazredne šole z oddelki vsakdo lahko sam sestavi.

1. razred.

Učni smoter: „Vaje v prepisovanji posameznih besed in kratkih stavkov“.

Podstavo spisu moramo položiti že v 1. razredu in prva stopinja spisovnih vaj je prepisovanje. Predno se pa učenci vadijo prepisovati, morajo se vaditi poprej misliti in govoriti. Govorne vaje so tu glavno sredstvo, s katerimi moremo doseči, da bode učenec kdaj mogel svoje misli jasno povedati. Takoj s prvim šolskim dnevom moramo pričeti vplivati na učenca, da začenja misliti, gledati moramo na to, da dobi v vsem, kar mu ponuja narava in vsakdanje življenje, prave jasne pojme. Da se pa učenec začne dobro zavedati o rečeh, ki ga obdajajo, treba dokaj časa. Zrno, katero je učitelj otroku vsadil, potrebuje skrbne učiteljeve vzgoje, predno začne kaliti in se razvijati. Prvo in tudi drugo šolsko leto je prav za prav le pripravljalni pouk, ki ga imenujemo nazorni nauk. Nazorni nauk je v prvih dveh šolskih letih središče, okoli katerega se suče ves pouk. Kdor se ni navadil rečij, prikazni in dogodeb natančno in z razumom opazovati, ta tudi o njih nikdar svojih mislij ne bode mogel jasno izraziti. V nazornem nauku se obravnavaj vse, kar postane pozneje spisna stvarina. Začenjaj z imenovanjem rečij, koje vidi učenec v šoli, zunaj šole, doma itd. Da si pa učenec reči laže zapomni, treba je, da ga vadimo naštevati jih po kaki določeni vrsti; opozorimo ga, da se imenitnejše reči imenujejo pred manj važnimi. Ako n. pr. naštevamo reči, ki se nahajajo v šoli, razvrstimo jih v šolsko opravo in učila. Tako se navadi učenec brez učiteljevega opozorjenja reči uredovati, kar je razvitku učenčevega uma zelo važno. Za tem sledi popisovanje rečij na vprašanje: Kaj je reč? Kateri so njeni deli? Kdo jo je naredil? Čemu je? Iz česa je?

Kadar se obravnava jedne skupine dokonča, sledé naj ji primerne povesti, uganke in pregovori. Povest učitelj jedenkrat ali dvakrat povej, potem jo pa zahtevaj na stavljena vprašanja.

To so glavna sredstva, s katerimi navadimo otroka misliti in mu razvežemo jezik. Učitelj pa glej strogo na to, da odgovarja učenec v popolnih stavkih t. j., da z odgovorom tudi vprašanje zveže. Učenec se uči govoriti!

Kakor sem že omenil je za govorne vaje najboljšo sredstvo nazorni nauk in pozneje pa stvarne razprave beril. Seveda tudi od učitelja se zahteva, da stavi popolna, metodično pravilna vprašanja; le potem takem smemo zahtevati od otroka, da nam odgovarja v popolnih stavkih.

Pouk pri razpravi beril bodi pa kar najbolj mogoče temeljit; berilo postane duševna last otrokova. S tem pomnožujemo v otroku besedno zalogo.

Vsak napačen odgovor učitelj pridno popravlja, učenec pa ponavlja, kajti ustno izraževanje mislij je prelaz k pismeni predstavi mislij. Pri stvarni razpravi beril, posebno pri ponavljanji tega, kar se je čitalo — seveda na stavljena vprašanja — učenec prav mnogo govori. Pogosto in čestokrat tudi brezmiselno čitanje ne pospešuje otrokovega izraževanja, ampak le povpraševanje po vsebini.

Prav dobre vaje za spisje so tudi vaje v učenji na pamet in to takoj od prvega šolskega leta do najvišje stopinje ljudske šole. Jezik uzornega berila, ki se ga je učil učenec na pamet, postane učenčeva last in vsled tega je tudi na pravi način prednaša; naposled se pa učenčev jezik in jezik uzornega berila nekako zjedinita med sabo.

Na ta način se učenec v prvem šolskem letu najbolje pripravlja za spisje — ustno izraževanje mislij, katero je pripravljano za pismeno izraževanje mislij, kajti otroka moramo tudi vaditi, da zna svoje misli tudi zapisati.

Kadar navadimo otroka toliko, da zna posamezne črke bolj ali manj na ploščico pravilno pisati, smo storili prvi korak za pismeno izraževanje mislij. Takoj po premaganji teh mehaničnih težav pri pisanji začno otroci prepisovati zloge in potem pa pojedine besede. Pismeno naj se naštevajo ali zapisujejo, oziroma prepisujejo s šolske deske ali iz knjige imena oseb, živalij, rečij itd., ki jih vidijo otroci v šoli, zunaj šole, doma, na polji itd. Sploh naj otroci to, o čemur se ustno izražujejo, če le možno, tudi zapisujejo, oziroma prepisujejo. Tako prepisovanje je ponavljanje že priučene tvarine iz nazornega nauka, ki se je prej dobro ustno pogovorila. **J. Dimnik.** (Dalje prih.)

Korist šolskega popisovanja.

Nalog obligatnega šolskega popisovanja od hiše do hiše je za kranjsko šolstvo menda še le nekako novorojeno dete. Pač pa ga je šolsko oblastvo po sosednem Stajerskem že davno zaukazalo, ter se vestno goji in ne brez uspeha. Zakon z 20. vel. srpana 1870 ga tudi naravnost ne zahteva, ampak veli, naj krajni šolski svet voditelju za šolo ugodne otroke osem dnij pred začetkom šole izroči. To se pa navadno opušča in voditelj si prepiše za vsako leto otroke v svojo matico iz krstne knjige. Ta je najkrajši pot, a vendar ne zadostuje, ker se med prebivalci v teku let gode razne premembe v bivališčih in bi bila šolska matica pomanjkljiva. Dalje nas pa lastna skušnja uči, da roditelji svojih v šolsko dobo vstopivših otrok v šolo prve dni ne pripeljejo, ter jih moramo vselej še le na podstavi zakona na to opozarjati in nekako loviti. Čas pa teče, šola je navadno prazna in učitelj ne more niti delovati niti napredovati. Vse drugače pa je